

Régi eszközök

A botozógép

Kutasi Csaba

Talán a 70 évnyi visszatekintés során érdemes még régebbre is visszanyúlni, főleg az egyedinek tűnő, érdekes elnevezésű gépek területéről válogatva. A textilszakma kapcsán számos ilyen régi berendezés jöhet elő, amiről érdemes röviden megemlékezni. Mintegy sorozatkezdés céljából teszem, amikor a **botozógépről** szólok röviden, a technológiához kapcsolódó takácsmácsonyára is visszatérve. Remélem, lesznek vállalkozók az ilyen bemutatók folytatására.

A kártoltgyapjú-szövetek egyik mechanikai részkiállításánál használták a botozógépet. A bársonyszerű kelmefelület elérésében fontos szerepe volt, hogy szövet síkjára merőleges szálhelyzeteket elérjék. A gép 12 bottal működött, ezek a kifeszített hengerek között lassan haladó szövetpályára felváltva ütést gyakoroltak.

Takácsmácsonya

1. ábra

Az ilyen szöveteket szövés után speciális kötegmosógépen mosták, majd karbonizálással eltávolították a növényi szennyeződések. A következő kallózó (ványoló) művelettel a fonalakból kiálló szálvégeket nemezeléssel kezelve kialakult a nemez jellegű felület. Ezután újabb mosásra került sor, majd bogácsolással a nemezelt rétegből a szálvégeket kiszabadították (borzítás) a takácsmácsonya kajmocsokkal telt gubafelületével. A takácsmácsonyát (mint ipari növényt) a középkorban széles körben termesztették Euró-

pában (1. ábra).

A mácsonyák az ültetést követő a második évben, május-júniusban virágoztak és az érett virágzati fejeket általában szeptemberben takarították be. Az aratók munka közben gyakran kiitták a növények összenőtt levélvállaiban felgyülemlett és gyógyhatásúnak hitt csapadékvizet (innen származik a „héjakút” népi elnevezés, miután a madarak is fogyasztották az itt fellelhető vizet). A virágfejeket kötegekbe fűzték és több hétig szárították.

Később mesterségesen kialakított, forgó dobon elhelyezett „mácsonyaszerű” bolyhozó szerszámokkal történt a szálvégek kiemelése (2. ábra).

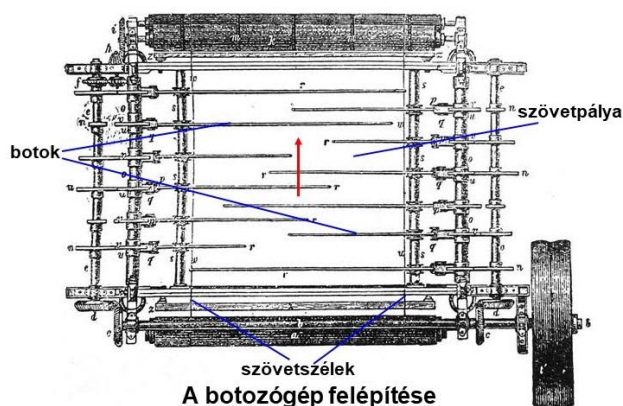

Takácsmácsonyával kialakított bogácsológépek

2. ábra

A nyírással az egyenletes száltakaró magasságot érték el. Eddig a készütségi fokig az ún. posztókikészítés műveleteit végezték. Ekkor következett a botozógépen, a botok erős ütést kifejtő hatásával végzett – a kelme síkjára merőleges helyzetbe hozó – szálrendezés (3. ábra).

A botozógép felépítése

3. ábra

Forrás

- [1] Révai Nagy Lexikona, V. kötet, Révai Testvérek Irodalmi Intézet Részvénytársaság, Budapest, 1912.
- [2] Pinke Gyula: Elfeledett ipari növényünk, a takácsmácsonya, Élet és Tudomány, 2016. június